

นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

Policy and Mechanism of Community Forest Management of the People and Local Administration in the Northeast

พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์), สุทธิพันธ์ อริญญวาส และสยามพร พันธไชย
Phramaha Thainoi Yanamethi (Salangsing), Sutthiphon Arunyawas
and Siamporn Panthachai
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Roi-Et Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: nikkybaty2012@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษานโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) เพื่อประเมินผลนโยบายและการจัดการป่าชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) พื้นที่การวิจัย 3 จังหวัด 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน จำนวน 20 คน ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ความต้องการของชุมชนเป็นหลัก โดยให้ชุมชน

*ได้รับบทความ: 7 มิถุนายน 2561; ตอรับตีพิมพ์: 1 สิงหาคม 2561

Received: June 7, 2018; Accepted: August 1, 2018

เป็นผู้วางแผนและควบคุมการดำเนินงานตามที่ชุมชนต้องการ โดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นผลมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อต่างๆ ของชุมชน บนพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ศาสนา วัฒนธรรม ตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายในชุมชน รวมถึงการรักษาทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน ผสมผสานกับการตั้งกฎกติกา เพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วม กระบวนการจัดการป่าชุมชน การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการใช้กระบวนการวิจัยช่วยสนับสนุน เชื่อมโยงกิจกรรมของป่าชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

2. กระบวนการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักการกระจายอำนาจการปกครองจากรัฐบาลสู่ท้องถิ่น โดยการประชาสัมพันธ์ การประชุมเสวนา การสร้างกิจกรรมชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือผู้นำที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินกิจกรรมให้บรรลุความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

3. การประเมินผลนโยบายและการจัดการป่าชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การบริหารจัดการป่าชุมชน โดยการกำหนดแนวทางการจัดการป่าชุมชน การปลูกต้นไม้ทดแทน การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชน และการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนให้ได้รับผลประโยชน์ ทั้งทางด้านการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติและมีทรัพยากรป่าไม้ว้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นโยบาย; กลไก; การจัดการป่าชุมชน

Abstract

This research aims: 1) to study the policy and mechanism of community forest management of people and local administration in the Northeast, 2) to study building process of the policy and mechanism of community forest management of people and local administration in the Northeast and 3) to evaluate the policy and mechanism of community forest management of people and local administration in the Northeast. It was the qualitative research with collecting data from primary, secondary documents, in-depth interviews and participatory observation. There are 3 provinces and 4 districts research areas: Kuchinarai district of Kalasin province, Phon Thong district and Pathum Rat district of Roi-Et province and Wapi Pathum district of Maha Sarakham province. The main informants were used in this research: 20 Community/village leaders and 10 experts/

scholars, totally 30 persons. This analyzed data by using the inductive methods.

The research result was:

1. The policy and mechanism of community forest management of the people and local administration in the Northeast was necessary to cooperate with the priority needs of the community by allowing the community to set planning and controlling a long with the community needs by rules and regulations of traditional beliefs based on local wisdom, ritual, culture, lifestyle and culture within the community. It included maintaining the community's collective resources with incorporating the rules and regulations to maintain natural resources in community forests by participating in the community forest management process, continuous learning and the use of supportive research process to link the community forest activities for systematic learning.

2. The process of building the policy and mechanism of community forest management of the people and local administration in the Northeast was natural resource management and environment under the principle of decentralization of administration from the government to the local administration by the public relations and meeting. The creating of community activities must be cooperated with strong leaders who can carry out activities to achieve sustainable success.

3. The evaluating the policy and mechanism of community forest management of the people and local administration in the Northeast was community forest management by determining the guidelines of community forest management, replanting trees, information labels, making aware for people in the community to protect the community forest and community forest resource management to make benefit both, balance of the nature and sustainable forest resources.

Keywords: Policy; Mechanism; Community Forest Management

1. บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่งของโลก มีค่ามหาศาลต่อมวลมนุษยชาติ และสิ่งที่มีชีวิตอื่นๆ คือ ป่าไม้ให้ปัจจัยสี่ อีกทั้งยังมีความสำคัญอย่างมากในแง่ของการอนุรักษ์

ดิน น้ำ และสัตว์ป่า ปัจจุบันรัฐบาลได้มีนโยบาย ออกกฎหมายผลักดันให้ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการฟื้นฟูสภาพป่าไม้ในชุมชน โดยมีการประกาศเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ เพื่อการอนุรักษ์การ

ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ การบังคับใช้กฎหมาย ผ่านการควบคุมสั่งการ การส่งเสริมให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการภายใต้ โครงการป่าชุมชน โดยนำไปสู่กระบวนการดังกล่าว ซึ่งมีปัญหาในเชิงโครงสร้าง และทัศนคติด้านการบริหารจัดการระหว่างภาครัฐกับองค์กร ภาคประชาชน เป็นการเคลื่อนไหวในพื้นที่ ของการต่อสู้การช่วงชิงความหมายระหว่างป่า ของรัฐกับป่าของชุมชน โดยมีการต่อรองในเรื่อง สิทธิได้นำไปสู่การสร้างกลไกที่เกิดการตรวจสอบ ถ่วงดุลได้ ดังนั้น ป่าชุมชนเป็นตัวอย่างที่สะท้อน ให้เห็นถึงความอ่อนแอไร้ประสิทธิภาพในการ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ของไทย (Niyom and Rattana, 1997 : 24)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองที่รัฐกระจาย อำนาจหน้าที่สู่ท้องถิ่น เพื่อบริการด้านพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของ ประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไป มีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนการบริหารจัดการ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้หลักการ กระจายอำนาจการปกครองจากรัฐบาลกลาง สู่ท้องถิ่น ครอบคลุมถึงเรื่องการสร้างกระบวนการ สร้างกลไกการจัดการป่าชุมชน การมีส่วนร่วม หรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครอง และอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ สามารถแลกเปลี่ยนปัญหา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหา ร่วมบริหาร จัดการ ร่วมกำหนดกฎระเบียบ และร่วมรับ ผลประโยชน์จากการบริหารจัดการร่วมกัน

ภาคประชาชนในท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่น ในประเทศ เพื่อสนับสนุนแผนงานป่าไม้ชุมชน และมีการจัดสรรผลิตภัณฑ์จากป่าร่วมกัน รวมทั้ง ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหาของ ชุมชน (Phoemphongsacharoen, 1993 : 36-37)

ในทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการรวมตัวของ ชุมชนเพื่อทำการจัดการป่าชุมชนมากขึ้น ทั้งที่เกิด จากความต้องการของชุมชนเอง หรือแม้แต่ โครงการของรัฐ วิวัฒนาการของป่าชุมชนแสดงให้เห็นถึงการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยที่รัฐ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการ ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์ จากการใช้ทรัพยากร และความเสื่อมโทรม ซึ่งป่าชุมชนเกิดขึ้นด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของพื้นที่ป่าการใช้ ประโยชน์จากป่า และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งปัจจัยภายใน และภายนอกชุมชน เนื่องจาก ชุมชนต้องอาศัยทรัพยากรจากป่า ดังนั้น จึงมีการ ตั้งกฎระเบียบ สำหรับการปฏิบัติและรักษาป่า อย่างยั่งยืน ซึ่งเกิดจากความร่วมมือร่วมใจระหว่าง ภาคประชาชนและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตามนโยบายจากรัฐ

จากปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมา ภาครัฐได้มี นโยบายการสร้างกลไกการจัดการป่าไม้ชุมชน ระหว่างภาคประชาชนกับองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นขึ้นมาดูแล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพ ในการสนับสนุนด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชน แต่ยังมีข้อจำกัดหลายประการที่ควรพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความชัดเจนในขอบเขตอำนาจ หน้าที่ตามกฎหมายการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การ

ดำเนินงาน และการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ข้อจำกัดนี้ สอดคล้องการสร้างกลไกรูปแบบการทำงานของประชาชนด้านการรับรู้ปัญหา การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงานเชิงกลยุทธ์แบบเชิงรุกกับชุมชน ที่มีรูปแบบ และความเข้มข้นของความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างสมาชิกของชุมชนสะท้อนออกมาในรูปอุดมการณ์พิธีกรรมที่ยึดถือและร่วมกันปฏิบัติที่สามารถรักษาป่าไว้ โดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นผลมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อต่างๆ ของชุมชนบนพื้นฐาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ศาสนา และวัฒนธรรมที่เกิดจากประสบการณ์คนที่อยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก

ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอบุรินทร์ จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นอำเภอที่มีขนาดใหญ่ และมีพื้นที่ป่าชุมชนขนาดใหญ่ที่สามารถเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ป่าชุมชนได้ ต้องสร้างกลไกรูปแบบกระบวนการพัฒนาขีดความสามารถในการสนับสนุนการอนุรักษ์ป่าไม้แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยพัฒนารูปแบบการสนับสนุนให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การออกข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน การจัดกิจกรรมกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชนอย่างต่อเนื่อง การปรับกลยุทธ์สู่การทำงานเชิงรุก โดยเฉพาะกับชุมชนที่มีความเข้มแข็งด้านการอนุรักษ์ป่า เช่น การพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม การสนับสนุน

เสริมพลังการทำงานของเครือข่าย การอนุรักษ์ป่าไม้ที่มีอยู่ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น เครือข่ายอนุรักษ์ป่าไม้ และจัดทำโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ การเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ป่า และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานอย่างยืดหยุ่น และสอดคล้องกับข้อจำกัดภายนอกและกฎหมาย การสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาศักยภาพองค์กรด้านการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างต่อเนื่อง เช่น การสร้างกระบวนการกระตุ้นจิตสำนึก และการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพของแกนนำชุมชน บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ป่าไม้ แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพในการสนับสนุนด้านการอนุรักษ์ป่าของชุมชน และสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ถึงแม้ว่าได้มีนโยบายและกลไกจากภาครัฐในการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ เพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบังคับใช้กฎหมายมากขึ้น ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ในชุมชนของท้องถิ่นและของชาติ และการสร้างกระบวนการแบบจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธินี้จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ นั่นหมายความว่า รัฐจะต้องออกกฎหมาย เพื่อเอื้ออำนวยให้มีการใช้สิทธิดังกล่าวโดยชุมชน เช่น การออกพระราชบัญญัติป่าชุมชน พระราชบัญญัติทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของ ปัญหา จึงมีเหตุผลสำคัญคือ ประการแรก เหตุผลเชิงกระบวนการ แนวทางการสร้างกลไก รูปแบบการจัดการป่าไม้ในชุมชนระหว่างภาค ประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามนโยบายภาครัฐที่มีการสร้างกลไก เพื่อให้มีการ จัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืน ที่สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ และปัจจัย สนับสนุนความสำเร็จในชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ความร่วมมือ มากน้อยเพียงใด ประการที่สอง เหตุผลเชิงวิชาการ กระบวนการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมและ ความรู้ความเข้าใจในชุมชนยังไม่ทั่วถึง แม้ชุมชน ส่วนใหญ่ จะมีจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ป่าไม้ แต่การเปลี่ยนแปลงของชุมชนกลับทำให้คนที่ อาศัยในชุมชน และคนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพ รับจ้างเพิ่มมากขึ้น ทดแทนการทำเกษตรกรรม ต่างคนต่างต้องออกไปทำงาน หรือย้ายที่อยู่อาศัย ไปนอกชุมชน ดังนั้น เมื่อภาครัฐได้มีนโยบายการ สร้างกลไก กระบวนการรูปแบบการจัดการทรัพยากร ป่าไม้ การรณรงค์เกี่ยวกับฟื้นฟูป่าไม้ให้องค์ความรู้ เรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ เน้นให้ภาค ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัด ทำโครงการอนุรักษ์ป่าไม้ และร่วมการจัดกิจกรรม เพื่อรักษาป่ามากขึ้นในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่น มากน้อยเพียงใด

ด้วยเหตุผลสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษานโยบาย และกลไกการจัดการ ป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อใช้

เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการป่าไม้ ชุมชนตามนโยบาย รวมถึงการเสริมสร้างรูปแบบ การมีส่วนร่วมภาคประชาชนและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในท้องถิ่นมากขึ้น อันจะส่งผลดี ต่อการอนุรักษ์ และการรณรงค์การรักษาสภาพ ป่าไม้ในชุมชนรูปแบบใด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายและกลไกการ จัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างกลไกการ จัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อประเมินผลนโยบายและการ จัดการป่าชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจาก เอกสารปฐมภูมิ ทฤษฎีภูมิ ข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และแบบ สังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) โดยมีรูปแบบการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษา และรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสาร ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการ บทบาท

รูปแบบ ปัจจัยของนโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

- 1) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ ตำรา รายงาน การวิจัย บทความ และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2) ทำการศึกษาวิเคราะห์นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการให้ความรู้ เกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการตามนโยบายของภาครัฐและเอกชน
- 3) ศึกษา วิเคราะห์รูปแบบ ปัจจัย นโยบาย และกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อการประเมินผลนโยบายการจัดการป่าชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในมิติต่างๆ
- 4) สรุปผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงนโยบาย และกลไกการจัดการป่าชุมชน รวมถึงหน้าที่ในการบริหารจัดการป่าชุมชน

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงกระบวนการสร้างกลไก หน้าที่ในการจัดการป่าชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

- 1) ทำการศึกษาและคัดเลือกพื้นที่ในการทำวิจัย โดยการคัดเลือกประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 จังหวัด 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอบึงสามพัน จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยการคัดเลือกจากอำเภอที่มีป่าชุมชนจำนวนมาก และ 2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักใน 3 จังหวัด 4 อำเภอ ได้แก่ ผู้นำชุมชนหมู่บ้าน จำนวน 20 คน ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ จำนวน 10 คน

3. ดำเนินการศึกษาวเคราะห์นโยบาย และการจัดการป่าชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

4. สรุป นำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชน กระบวนการสร้างกลไก และประเมินผลนโยบายการจัดการป่าชุมชน ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศได้รับทราบ

4. สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับนโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่านโยบายของภาครัฐที่กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นต่อคนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่น องค์กรอิสระและประชาชนหรือบุคคลทั่วไป เพื่อการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วมมาอย่างต่อเนื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นรวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนากลไกภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งภาควิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่น โดยการให้อำนาจหน้าที่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม ในทำนองเดียวกันพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจใหแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น รวมทั้งการดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังได้รับการถ่ายโอนภารกิจให้ดูแลรับผิดชอบเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

นโยบายการจัดการป่าชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

มีประเด็นที่สำคัญคือ การจัดการป่าชุมชนเป็นอำนาจและบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเรื่องของการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพื่อการจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วมต่อคนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนท้องถิ่น องค์กรอิสระ และประชาชนหรือบุคคลทั่วไป เพื่อการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการพัฒนากลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่น ให้มีบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดการเกี่ยวกับการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่อย่างมีส่วนร่วมภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ ในการควบคุม ดูแลรักษา และบำรุงป่า เพื่อให้ป่าเกิดความยั่งยืนและชุมชนได้รับประโยชน์ ป่าชุมชน เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ประชาชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การปลูกป่าหรือการจัดการป่าของหมู่บ้านหรือในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากป่า ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยการกำหนดทิศทางการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

ดังนั้น นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอันสำคัญที่มีคุณค่าต่อมวลมนุษยชาติและสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในการจัดการป่าชุมชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ความต้องการของชุมชนเป็นหลัก โดยให้ชุมชนเป็นผู้วางแผน และควบคุมการดำเนินงานตามที่ชุมชนต้องการ โดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นผลมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อต่างๆ ของชุมชน บนพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ศาสนา วัฒนธรรมตามวิถีชีวิต และวัฒนธรรมภายในชุมชน รวมถึงการรักษาทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน ผสมผสานกับการตั้งกฎกติกา เพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วม กระบวนการจัดการป่าชุมชน การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการใช้กระบวนการวิจัยช่วยสนับสนุนเชื่อมโยงกิจกรรมของป่าชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

2. กระบวนการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ภายในชุมชนท้องถิ่นมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักการกระจายอำนาจการปกครองจากรัฐบาลสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนชุมชน มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในท้องถิ่น ในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสามารถแลกเปลี่ยนปัญหาหารือร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและมี

การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ทั้งนี้กระบวนการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

2.1 การประชาสัมพันธ์ การจัดการป่าชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือของหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคพลเมือง หรือภาคประชาชนในการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างกลไกในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เนื่องจากให้เป็นไปตามนโยบายของการจัดการป่าชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

2.2 การประชุมเสนาเพื่อให้ประชาชนชุมชน และชาวบ้าน ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยการตั้งหัวข้อของการเสนาถึงการสร้างกลไกการบริหารจัดการป่าชุมชนของตนเองให้ยั่งยืนอย่างไร เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง เพื่อป่าชุมชนยั่งยืน เพื่อไม่ให้ถูกลักลอบจากบุคคลอื่นเข้ามาตัดทำลายป่าที่ชุมชนช่วยกันอนุรักษ์ เพื่อให้บุคคลรุ่นหลังต่อไป อย่างยั่งยืน

2.3 การสร้างกิจกรรมชุมชนในการบริหารการจัดการป่าชุมชน เป็นมิติที่มีการดำเนินงานที่ต้องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ไม่มีสูตรสำเร็จหรือรูปแบบในการจัดการที่ตายตัว แต่สิ่งหนึ่งที่สามารถชี้วัดความสำเร็จของการจัดการ คือ การส่งมอบภารกิจในการจัดการป่าจากคนรุ่นบุกเบิกสู่คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนในการปลูกป่าทดแทน จึงได้เกิดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้กับเยาวชนในท้องถิ่น โดยมีโรงเรียนภายในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรม

ซึ่งมีชาวบ้านและผู้นำชุมชนเองเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เยาวชน ในการสร้างกิจกรรมเพื่อทดแทนป่าที่ถูกทำลาย ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันภายในชุมชน ชาวบ้าน และผู้นำที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินกิจกรรมให้บรรลุความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน โดยการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้สู่คนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องป่าอย่างเดียว แต่ยักรวมถึงเรื่องวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนด้วยเช่นกัน

ดังนั้น โดยพื้นฐานชุมชนและชาวบ้านในท้องถิ่น ล้วนอาศัยพึ่งพาป่าทั้งในแง่ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร สมุนไพร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยมาช้านาน นอกจากนี้ ชาวบ้านยังได้พึ่งพาน้ำจากป่าใช้ทำนา อาศัยผลผลิตจากป่าเพื่อสร้างรายได้พอยังชีพ อีกทั้งป่ายังเป็นแหล่งที่มาของความเชื่อ ประเพณี ซึ่งเป็นรากฐานความสัมพันธ์ของชุมชน บทบาทของป่าต่อความอยู่รอดของชุมชนจึงมีมาช้านาน

3. ประเมินผลนโยบายและการจัดการป่าชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการอยู่ร่วมกันระหว่างสังคมมนุษย์และสังคมป่าไม้ “หากไม่มีป่า ก็ไม่มีน้ำ” โดยเริ่มแรกได้ปลูกป่าต้นน้ำลำธารที่ถ้ำกุ่มวย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งป่าต้นน้ำเป็นพื้นที่ป่าที่ชุมชนเก็บรักษาไว้เป็นต้นน้ำลำธาร โดยที่ชุมชนในท้องถิ่นใช้อาศัย ทำมาหากิน และเลือกใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ และการรักษาระบบนิเวศ โดยชุมชนเป็นผู้วางแผน ตัดสินใจว่าต้องการอะไร

จากป่า ต้องการเมื่อไร จะดูแลรักษาฟื้นฟูและพัฒนาป่าชุมชนอย่างไร มีขอบเขตขนาดไหนที่ชุมชนจะดูแลได้ทั่วถึง โดยทั้งนี้แผนการจัดการป่าของชุมชน อาจจะถูกกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นจารีตประเพณี เป็นวิถีชีวิตในการจัดการป่าก็ได้ ขึ้นอยู่กับชุมชนเป็นผู้กำหนด เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตน้ำให้แก่ป่า ทำให้ป่าไม่ตามธรรมชาติ มีความสมบูรณ์ ทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำต้นน้ำลำธาร ป่าไม้ ดิน และน้ำ ถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็น ต้องมีความสมดุล และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ทั้งคน และสัตว์ หากทรัพยากรดังกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่งถูกทำลายสูญหายไป ความสมดุลระหว่างกันที่มีอยู่ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง และอาจทำให้พื้นที่ต้นน้ำลำธารนั้น เสื่อมความอุดมสมบูรณ์ลงอย่างรวดเร็ว เช่น การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า การล่าสัตว์ เป็นต้น

ดังนั้น นโยบายและการจัดการป่าชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหลายฝ่าย เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรและให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน โดยการกำหนดแนวทางการจัดการป่าชุมชน การปลูกต้นไม้ทดแทน การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชน จากนโยบายดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางในการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน ให้ได้รับผลประโยชน์ทั้งทางด้านการอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติและมีการอนุรักษ์ป่าไม้ไว้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ตามนโยบายการจัดการป่าไม้ในชุมชนที่มีการพัฒนาป่าธรรมชาติในพื้นที่ๆ และมีการปลูกป่าทดแทน อนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ให้เป็นไปตามนโยบายภาครัฐ และนโยบายของป่าชุมชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “นโยบายและกลไกการจัดการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี ดังนี้

1. นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าการจัดการป่าชุมชนของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นนโยบายของภาครัฐที่กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นต่อคนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนท้องถิ่น องค์กรอิสระและประชาชนหรือบุคคลทั่วไป เพื่อการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วมมาอย่างต่อเนื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นรวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนากลไกภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่น โดยการให้อำนาจหน้าที่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในการจัดการ

การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่อย่างมีส่วนร่วมในทำนองเดียวกันพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น รวมทั้งการดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายใต้พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีการดำเนินงานพัฒนาป่าชุมชน ตามนโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1.1 กระบวนการจัดการป่าชุมชน ดังที่ นายบัณฑิต (นามสมมติ) กล่าวว่า ในการพัฒนาของกระบวนการจัดการป่าชุมชน ควรจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน มีกิจกรรมการปลูกป่าทดแทน กิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างเครือข่าย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าชุมชน

1.2 การอนุรักษ์ป่าของชุมชนมีปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ดังที่ พระครูสุวรรณโพธาภิบาล (นามสมมติ) กล่าวว่า ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวกับระบบการจัดการทรัพยากร รวมถึงความสามัคคีทั้งพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน รวมทั้งเยาวชน ส่วนปัจจัยที่คอยสนับสนุนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น หน่วยงานของรัฐที่มีงบประมาณ

สนับสนุนในการบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสันจิตา กาญจนพันธุ์ (Ganjanapan, 1997) ได้ศึกษาเรื่องความร่วมมือในการจัดการป่าระหว่างรัฐกับวัด : กรณีป่าชุมชนวัดพระธาตุดอยจอมแจ้ง อำเภอสะแกckett จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวบ้านมีระบบการจัดการทรัพยากรป่า ซึ่งพัฒนามานาน โดยปราศจากการส่งเสริมโดยรัฐหลายชุมชนยังคงรักษารูปแบบการจัดการป่าตามประเพณีไว้ได้ และหลายชุมชนยังได้พัฒนาวิธีการใหม่ๆ ขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยยังมีความต่อเนื่องกับรูปแบบทางวัฒนธรรมในอดีต

1.3 การมีส่วนร่วม นายถาวร (นามสมมติ) กล่าวว่า ประชาชนภายในชุมชนได้เข้ามา มีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอนุรักษ์ที่ทางชุมชนจัดตั้งขึ้น รวมถึงกฎระเบียบข้อปฏิบัติต่างๆ เพื่อให้ประชาชนรับรู้ถึงข้อกำหนดต่างๆ เกี่ยวกับการบุกรุกเขตป่าชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน พระครูสุวรรณโพธิธาภิบาล (นามสมมติ) ได้กล่าวถึงหลักการ ดังนี้ 1) การตัดสินใจการเข้าร่วมประชุม และมีส่วนในการนำเสนอ ข้อมูลปัญหาความต้องการของชุมชน รวมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไข ปัญหา และร่วมให้ข้อมูลด้านต่างๆ เกี่ยวกับอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตป่าชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เช่น การปลูกต้นไม้ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการป่าชุมชน ทรัพยากรที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนที่จะต้องอนุรักษ์ไว้ เพื่อหล่อเลี้ยงทุกชีวิตในชุมชนและ

สมาชิกในชุมชนรุ่นต่อๆ ไปอย่างยั่งยืน ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกระดับจึงมีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งจะต้องมีการกระตุ้นเตือน ชักจูงตลอดจนชี้แนะให้ประชาชนมีความเข้าใจและเชื่อมั่นว่า ตนเองมีศักยภาพเพียงพอที่จะทำให้การจัดการป่าชุมชนประสบความสำเร็จได้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งตนเองและท้องถิ่น ในแง่ของการเป็นแหล่งผลิตอาหาร และทรัพยากรต่างๆ ให้กับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการจัดการป่าชุมชนของแต่ละท้องถิ่นนั้นมีรูปแบบที่หลากหลายขึ้นอยู่กับระบบนิเวศ สภาพเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่นั้นด้วย 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การที่ได้ร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรม อนุรักษ์ และการร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในเขตพื้นที่ป่าชุมชนโคกใหญ่คำปลากั้ง อำเภอโนนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีส่วนในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพของป่าชุมชนให้คงอยู่ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการติดตาม กิจกรรมและโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และการติดตามผลงานการ ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสอดคล้องกับงานของฉลาดชาย รมิตานนท์ (Chalatchai, 1985) ที่ได้จุดประกายความคิดการจัดการป่าไม้ในรูปแบบที่เป็นทางเลือกใหม่โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลจัดการป่าไม้ และยังได้ยกเอาประเด็นเรื่องระบบกรรมสิทธิ์ขึ้นมากล่าวถึง ซึ่งเป็นหัวใจของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ส่วนในทางปฏิบัตินั้น จำเป็นที่จะต้องทบทวนบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ

ของรัฐเสียใหม่ จากการเป็นผู้พิทักษ์ป่าแต่เพียงอย่างเดียวมาเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการกระจายอำนาจการควบคุมทรัพยากรป่าไม้สู่ท้องถิ่นอย่างจริงจัง

1.4 การปฏิบัติตามกฎระเบียบในการใช้ทรัพยากรของชุมชน นายนิยม (นามสมมติ) กล่าวว่า ในการปฏิบัติตามกฎระเบียบเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนนั้น ต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารจากพระราชบัญญัติป่าไม้ ป่าสงวนแห่งชาติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้ถึงกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตนอย่างไรในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน

2. กระบวนการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นายบัณฑิต (นามสมมติ) กล่าวว่า เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักการกระจายอำนาจการปกครองจากรัฐบาลสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนชุมชน มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในท้องถิ่น ในการปกป้องคุ้มครองอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสามารถแลกเปลี่ยนปัญหาพร้อมคิดร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และมีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ประชาชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีกระบวนการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชน โดยการจัดอบรมการ

ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชาวบ้านมีความเข้าใจในกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์และการดูแลป่า จัดทำโครงการปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆ เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ สร้างความสามัคคี และเพิ่มพื้นที่ป่ารวมทั้งการลาดตระเวนไปป่าจัดทำโครงการสนับสนุนกิจกรรมการปลูกป่า และรักษาป่าอย่างต่อเนื่อง การปลูกป่า การทำแนวป้องกันไฟป่า การตั้งเวรยามติดตามตรวจสอบสภาพป่า ทั้งนี้กระบวนการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

2.1 การประชาสัมพันธ์ การจัดการป่าชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือของหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคพลเมืองหรือภาคประชาชน ในการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างกลไกในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เนื่องจากให้เป็นไปตามนโยบายของการจัดการป่าชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

2.2 การประชุมเสนาเพื่อให้ประชาชนชุมชน และชาวบ้าน ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยการตั้งหัวข้อของการเสวนาถึงการสร้างกลไกการบริหารจัดการป่าชุมชนของตนเองให้ยั่งยืนอย่างไร เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างเพื่อป่าชุมชนยั่งยืน เพื่อให้ไม่ถูกลักลอบจากบุคคลอื่นเข้ามาตัดทำลายป่าที่ชุมชนช่วยกันอนุรักษ์ เพื่อให้บุคคลรุ่นหลังต่อไป

2.3 การสร้างกิจกรรมชุมชน นายบัณฑิต (นามสมมติ) ได้กล่าวว่า ในการสร้าง

กิจกรรมชุมชนในการบริหารการจัดการป่าชุมชน เป็นมิติที่มีการดำเนินงานที่ต้องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ไม่มีสูตรสำเร็จหรือรูปแบบในการจัดการที่ตายตัว แต่สิ่งหนึ่งที่สามารถชี้วัดความสำเร็จของการจัดการคือ การส่งมอบภารกิจในการจัดการป่าจากคนรุ่นบุกเบิกสู่คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน โดยการปลูกป่าทดแทน จึงได้เกิดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้กับเยาวชนในท้องถิ่น โดยมีโรงเรียนภายในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมในครั้ง ชาวบ้านและผู้นำชุมชนเองก็เป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้สู่เยาวชน

3. ประเมินผลนโยบายและการจัดการป่าชุมชนและองค์ประกอบรองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การประเมินผลนโยบายและการจัดการป่าชุมชนของประชาชนในท้องถิ่น โดยมีประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งนายบัณฑิต (นามสมมติ) ได้กล่าวว่า การอยู่ร่วมกันระหว่างสังคมมนุษย์ และสังคมป่าไม้ “หากไม่มีป่า ก็ไม่มีน้ำ” โดยเริ่มแรกได้ปลูกป่าต้นน้ำลำธารที่ถ้ำภูมย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งป่าต้นน้ำเป็นพื้นที่ป่าที่ชุมชนเก็บรักษาไว้เป็นต้นน้ำลำธารโดยที่ชุมชนใช้อาศัย ทำมาหากิน และเลือกใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ และการรักษาระบบนิเวศ โดยชุมชนเป็นผู้วางแผน ตัดสินใจว่าต้องการอะไรจากป่า ต้องการเมื่อไร จะดูแลรักษาฟื้นฟูและพัฒนาป่าชุมชนอย่างไร มีขอบเขตขนาดไหนที่ชุมชนจะดูแลได้ทั่วถึง โดยทั้งนี้แผนการจัดการป่าของชุมชน อาจจะถูกกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นจารีตประเพณี เป็นวิถีชีวิตในการจัดการ

ป่าก็ได้ขึ้นอยู่กับชุมชนเป็นผู้กำหนด เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตน้ำให้แก่ป่าทำให้ป่าไม้ตามธรรมชาติมีความสมบูรณ์ ทำให้ประสบผลสำเร็จในการทำต้นน้ำลำธาร ป่าไม้ ดิน และน้ำ ถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็น ต้องมีความสมดุล และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อกันอย่างใกล้ชิด ทั้งคน และสัตว์ หากทรัพยากรดังกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่งถูกทำลายสูญหายไป ความสมดุลระหว่างกันที่มีอยู่ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง และอาจทำให้พื้นที่ต้นน้ำลำธารนั้น เสื่อมความอุดมสมบูรณ์ลงอย่างรวดเร็ว เช่น การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า การล่าสัตว์ เป็นต้น โดยมีแนวทางในการรักษาระบบนิเวศป่าชุมชน ดังนี้

3.1 การกำหนดแนวทางการจัดการป่าชุมชน ดังที่พระครูสุวรรณ (นามสมมติ) กล่าวว่า ในการกำหนดแนวทางการจัดการป่าชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ผู้นำฝ่ายสงฆ์ในชุมชน เนื่องจากป่าชุมชน คือ พื้นที่ป่าที่อุดมไปด้วยพืชพรรณป่าไม้หลากหลายชนิด ทั้งเป็นแหล่งต้นน้ำ โดยที่ชุมชนใช้อาศัย ทำมาหากิน และเลือกใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ และการรักษาระบบนิเวศ โดยชุมชนเป็นผู้วางแผน ตัดสินใจว่าต้องการอะไรจากป่า การดูแลรักษา ฟื้นฟู และพัฒนาป่าชุมชนอย่างไร มีขอบเขตขนาดไหนที่ชุมชนจะดูแลได้ทั่วถึง โดยทั้งนี้แผนการจัดการป่าของชุมชน อาจจะถูกกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นจารีตประเพณี เป็นวิถีชีวิตในการจัดการป่าได้ขึ้นอยู่กับชุมชนเป็นผู้กำหนด เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

นายวินัย (นามสมมติ) กล่าวว่า การมีนโยบายจากภาครัฐในเรื่องของการอนุรักษ์ป่าชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือหลายๆ ฝ่ายช่วยกัน สิ่งสำคัญที่สุดคือ ชาวบ้านต้องมีความคิดเห็นที่ไม่ขัดแย้งกัน เพื่อผลประโยชน์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทั้งเป็นการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนในระยะยาว อันจะทำให้เขตพื้นที่บริเวณป่าชุมชนได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าทางสังคม ทำให้เกิดความมั่นคงต่อสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยเน้นให้มีการประสานกันระหว่างทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อป่าชุมชนที่ยั่งยืน

3.2 การรณรงค์ให้เห็นคุณค่าของป่าชุมชน เมื่อสิ่งแวดล้อมถูกทำลายจะอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ผลกระทบจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับกิจกรรมและการขยายตัวของกิจกรรมนั้นๆ ของผู้ทำหน้าที่ดูแลป่าชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำฝ่ายสงฆ์ ผลของสิ่งแวดล้อมเมื่อเสื่อมโทรมจะตกอยู่กับมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ในชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเมื่อเกิดขึ้นแล้ว จะผูกพันเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ เพราะสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตมีความสัมพันธ์กัน เมื่อสภาพแวดล้อมถูกทำลายก็ควรจะช่วยด้วยช่วยกันดูแลป่าชุมชนให้อยู่ในสภาพที่อุดมสมบูรณ์ ดังที่นายบัณฑิต (นามสมมติ) ได้กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมบางอย่างที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ คนทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของและมีสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ เราทุกคนก็ควรที่จะมีหน้าที่ดูแลรักษา และแก้ไขให้สภาพแวดล้อมในชุมชนให้ดีขึ้น แม้ว่ารัฐบาลจะมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมก็ตามแต่การดำเนินงานอาจมีอุปสรรคบ้าง

ล่าช้าบ้าง หากคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือหรือช่วยเหลือ ทุกคนควรจะถือว่าสิ่งแวดล้อมทั้งหลายเป็นทรัพย์สินสมบัติของชาติ และถือเอาเป็นความรับผิดชอบและหน้าที่ของตนเองที่มีต่อชุมชนหมู่มอื่นอันที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีมีคุณภาพ เพื่อคนทุกคนในชุมชน เพื่อส่วนรวมเพื่อตัวเอง และครอบครัว และเพื่ออนุชนรุ่นหลังที่จะได้มีโอกาสพึ่งพาอาศัย และใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อไปในวันข้างหน้าต่อไป

3.3 การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์สร้างจิตสำนึก การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้จักคุณค่าของการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตามที่นายหมุ่น (นามสมมติ) กล่าวว่า ในการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรู้จักคุณค่าของการอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นที่ทราบกันดีว่าป่าไม้ช่วยทำให้อากาศชุ่มชื้น เพราะป่าไม้จะช่วยเก็บน้ำไว้ได้ ทำให้เกิดเป็นต้นน้ำลำธาร ทำให้เกิดพืชพันธุ์ไม้อื่นๆ คนในชุมชนและชาวบ้านส่วนใหญ่มิได้มีจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ธรรมชาติป่าชุมชนของตนเอง ดังนั้นผู้นำชุมชน ผู้นำฝ่ายสงฆ์ และเจ้าหน้าที่ที่ดูแลป่าชุมชน ต้องพยายามปลูกกระแสรณรงค์ให้ชาวบ้านในเขตพื้นที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการคงสภาพป่าไม้ในพื้นที่ของตนเองให้มีความอุดมสมบูรณ์ รักษากฎระเบียบและข้อบังคับในการบุกรุกทำลายป่าชุมชน และมีจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเหล่านี้อย่างยิ่งยอน

3.4 การจัดการผู้บุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน โดยมีการกำหนดให้หน่วยงานต่างๆ ที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง ผู้ดูแลป่าชุมชน

จัดทำป้ายประกาศ เพื่อแจ้งให้ผู้บุกรุกได้ทราบถึง มาตรการกฎหมายเกี่ยวกับการปราบปรามและ จับกุมผู้บุกรุกป่า ป่าชุมชนต้องอาศัยมาตรการ ทางกฎหมายในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ เข้ามาช่วยเหลือป่าชุมชน และการจัดตั้งหน่วย พิทักษ์ป่าชุมชนเพื่อดูแลทำหน้าที่ในการบริหาร จัดการป่าชุมชนให้คงสภาพที่อุดมสมบูรณ์

3.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการป่าชุมชน ส่วนใหญ่ชาวบ้านในเขตพื้นที่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงทำให้มีเวลาในการ เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน นายบัณฑิต (นามสมมติ) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน และชาวบ้านที่ จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในแต่ละ ครั้งจะเป็นการสั่งการจากผู้นำชุมชนและเข้าร่วม รับฟังพร้อมแสดงความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ชี้แจงเหตุผล เพื่อให้ ทราบถึงการจัดการป่าชุมชนโดยต้องอาศัยการมี ส่วนร่วมในการตัดสินใจของชาวบ้าน ในการมีส่วนร่วมของชุมชนต้องอาศัยองค์ประกอบต่อไปนี้ 1) การยอมรับ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อ การดูแลป่าชุมชน เป็นสิทธิเสรีภาพส่วนตัวของ ชาวบ้านในท้องถิ่นต้องมีความสมัครใจและต้อง ได้รับการให้เกียรติจากผู้อื่นการมีส่วนร่วมเพื่อ การดูแลรักษาป่าชุมชนโดยเสรีภาพ 2) จิตสำนึก ของชุมชน ที่จะช่วยกันดูแลป่าชุมชนเพื่อให้อนุชน รุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้สืบทอดต่อกันมา และ 3) การบริหารและการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการดำเนินการช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชน

ดังนั้น นโยบายและการจัดการป่าชุมชน และองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ หลายฝ่าย เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรและให้ ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน โดยการ กำหนดแนวทางการจัดการป่าชุมชน การปลูก ต้นไม้ทดแทน การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์ป่า ชุมชน จากนโยบายดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทาง ในการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนให้ ได้รับผลประโยชน์ ทั้งทางด้านการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติและมีทรัพยากรป่า ไม้ไว้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต ตามนโยบายการ จัดการป่าไม้ในชุมชนที่มีการพัฒนาป่าธรรมชาติ ในพื้นที่ๆ และมีการปลูกป่าทดแทน อนุรักษ์พื้นที่ ป่าไม้ให้เป็นไปตามนโยบายภาครัฐ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 นโยบายและกลไกการจัดการป่า ชุมชนของภาคประชาชนและองค์ประกอบกรร ส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรมี กิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน กิจกรรมการปลูกป่าทดแทน กิจกรรมการบริหาร จัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างเครือข่าย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่า ชุมชนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

1.2 กระบวนการสร้างกลไกการ จัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กรร ปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ควรมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครองอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่น ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ มี การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ชุมชนควรมีบทบาท หน้าที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ในการจัดการการบำรุงรักษา และการ ใช้ ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม ควรมีการ ประชาสัมพันธ์การประชุมเสนา การสร้างกิจกรรม ชุมชน เช่น การปลูกป่าทดแทน ซึ่งเป็นกิจกรรม ที่สามารถถ่ายทอดบรรลุความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

1.3 ประเมินผลนโยบายและการ จัดการป่าชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรมีการกำหนด แนวทางการจัดการป่าชุมชนการรณรงค์ให้เห็น คุณค่าของป่าชุมชน เมื่อสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ก็จะอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ผลกระทบจะมีมาก หรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับกิจกรรมและการขยายตัว ของกิจกรรมนั้นๆ การปลูกป่าทดแทน การจัดทำ

ป่าประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกการจัดการ ผู้บุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน โดยมีการกำหนดให้ หน่วยงานต่างๆ ที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่ เกี่ยวข้อง ผู้ดูแลป่าชุมชนจัดทำป่าประกาศ เพื่อแจ้งให้ผู้บุกรุกได้ทราบถึงมาตรการกฎหมาย เกี่ยวกับการปราบปราม และจับกุมผู้บุกรุกป่า ป่าชุมชน ต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายในการ บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ เข้ามาช่วยเหลือ ป่าชุมชน และการจัดตั้งหน่วยพิทักษ์ป่าชุมชน เพื่อดูแลและทำหน้าที่ในการบริหารจัดการป่า ชุมชนให้คงสภาพที่อุดมสมบูรณ์

2. การทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษานโยบายและกลไก การจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชนและองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดอื่น

2.2 ควรศึกษาการจัดการป่าชุมชน แบบองค์รวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ ภายในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 ควรศึกษาการจัดการดูแลป่า ชุมชนอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเขตพื้นที่จังหวัดอื่น

References

Akpacha, B. (20 November 2017). Interview.

Chalatchai, R. (1985). *The Forest with the Rural Development*. Bangkok : The Social Science Association of Thailand.

Dongphrachan, N. (20 November 2017). Interview.

Ganjanapan, S. (1997). *The Cooperation in the Forest Management between the State and a Measure: In the Case of the Forest Community Wat Phrathat Doi the Notification Doi Saket District, Chiang Mai Province*. Chiang Mai : Social Research Institute, Chiang Mai University.

Nasungchon, W. (21 November 2017). Interview.

Niyom, W. and Rattana, L. (1997). *The Law on the Forest Resources and the Environment*. Bangkok : Sukhothaihammathirat University.

Lunsorn, M. (21 November 2017). Interview.

Phoemphongsacharoen, V. (1993). *The Limitations and the Conflict between the Idea of Mainstream in Managing Resources and Knowledge of the Ecology of the Local People*. Bangkok : n.p.

Phrakhru Suwanphothaphiban. (20 November 2017). Interview.